

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Udrag fra Seks komedier

Citation: Holberg, Ludvig: "Seks komedier", i Holberg, Ludvig: *Seks komedier*, udg. af Jens Kr. Andersen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1994, s. 542.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg14val-shoot-idm139796474366096/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Seks komedier

210. – *respondere under mig*: være respondent ved disputationer, hvor jeg er præses, se n.t.s. 224; ved øvelserne på »Klosteret« (se n.t.s. 213) kunne en baccalaur (se n.t.s. 221) fungere som præses, på selve universitetet var præses en professor. – *Lieutenant*: løjtnant; når denne figur her optræder som hverver, er det ikke et realistisk træk fra samtiden, men snarere et litterært lån (se n.t.s. 272); de stavsbundne bønder var værnepligtige, og herremanden/godscejeren forestod udskrivningen; kun blandt den personligt frie bybefolkning kunne hvervning finde sted.
- 268 *en Mtsid som en Ragekniv*: en hvas tunge. – *fær*: kraftig. – *have Hjer-te*: være modig. – *complet*: perfekt. – *til Soldat (...)* *Student*: studen-ter var fritaget for militærtjeneste og måtte ikke hverves.
- 269 *deponerede*: blev student. – *Academicus*: lat.: akademiker.
- 270 *latinske Autos*: (lat.: forfattere); da løjtnanten i mangt og meget de-ler Holbergs eget syn på studier (se n.t.s. 276), er det nærliggende at underforstå dennes yndlinge bl. de lat. forfattere, nemlig moralfilo-soffer som Cicero (106-43 f.v.t.) og Seneca (3 f.v.t.-65 e.v.t.). – *Nat-urens Ræt*: naturretten; oplysningsfilosofien søgte herigennem omkr. 1700 at etablere en rent verdslig (af kirkelige autoriteter uaf-hængig) og fornuftsaseret jura med almen gyldighed; Holberg bi-drog selv hertil med ungdomsværket *Natur- og Folkeret* (1716). – *Moralske Sager*: moralfilosofien; oplysningsfilosofiens forsøg på at etablere en moral efter samme retningslinjer som angivet i foreg. note i forbindelse med juraen; Holberg bidrog selv hertil bl.a. med *Moralske Tanker* (1744) og *Epistler* (1748-1754). – *lapperj*: noget skidt. – *Academicum*: lat.: akademisk. – *Philosophian Instrumentalem*: lat.: redskabsfilosofi (bøjet i afhængighedsfald, som »på« i denne sammenhæng ville styre på lat.), se n.t.s. 267. – *Logica og Metaphysi-ca*: se n.t.s. 210. – *jeg jo skulle*: uden at jeg skulle. – *Academiet*: uni-versitetet. – *hvor jeg jo var*: uden at jeg var. – *Opponens*: lat.: oppo-nent, se n.t.s. 224. – *Philosophus Instrumentalis*: lat.: en, der driver redskabsfilosofi, betegnelsen konstrueret af E.M. – *passere for*: »gå for«, regnes for. – *Polyhistor*: person, der er bevandret i mange fag. – *refutere*: gendrevet. – *Jam (...)* *Pures*: lat.: nu er vi altså ligemænd, ci-tat af den rom. digter Martials (ca. 40-102) epigrammer (2. bog, nr. 18); versmålet er ½ pentameter (2½ daktyl). – *ædere*: vige pladsen for.
- 271 *Ducat*: guldmønt, 1 dukat = 2 rigsdaler, se n.t.s. 11. – *capabel*: i stand. – *Den man elsker mest (...)* *hugg igjen*: E.M.'s forsvar for at slå sine forældre genfindes i Aristofanes' komedie *Skyerne* (424 f.v.t.), hvor Strepsiades har ladet sin søn Peidippides studere logik og (mo-derne, samfundsoplosende) filosofi hos Sokrates og sofisterner. Til den første af E.M.'s syllogismer svarer her versene 1409-1415; den

- anden samt hele den strengt logiske (syllogistiske) udformning er uden sidestykke hos Aristofanes. – *Syllogismo*: lat.: syllogisme (her bøjet i ablativ, fordi (ud)i styrer abl. på lat.), se n.t.s. 119. – *profecto*: lat.: sandelig. – *parole*: fr.: (på mit æres)ord. – *meensvoren*: en, der sværger falsk, løftbryder. – *par exemple*: fr.: for eksempel.
- 272 *Hvo som har taget Penge (...)* *Ergo*: et sådant hvervetrick genfindes i den eng. dramatiker G. Farquhars komedie *The Recruiting Officer* (eng.: *Hvænsøfficeren*) fra 1706, II,3, hvorfra Holberg sandsynligvis har lånt det (jvf. n.t.s. 267). – *Ergo*: lat.: altså, indleder syllogismens (se n.t.s. 119) konklusion. – *Nego Minorem*: lat.: Jeg benægter (syllogismens) undersætning (se n.t.s. 119), altså udsagnet »I har saadant gjort«. – *Et ego probo minorem*: lat.: og jeg beviser undersætningen. – *Distinguendum est inter nummos*: lat.: man må skelne mellem penge. – *Distinguendum (...) accipere*: lat.-gr.: man må skelne mellem at modtage penge slet og ret og i en bestemt hensigt. – *Distinguendum (...) apparentem*: lat.: der må skelnes mellem en sand og en (blot) tilsyneladende kontrakt; et juridisk baseret argument. – *Distinguendum (...) modum rei*: lat.: der må skelnes mellem tingen selv og dens fremtrædelsesform; et erkendelsesteoretisk (metafysisk) argument, sml. n.t.s. 235. – *Mundering*: udrustning (uniform m.v.).
- 273 *distinguendum est inter*: se n.t.s. 272. – *Gewalt!*: nødråb ved overfald. – *lader*: ser ud, klæder. – *sorte Kiol (...)* *en rød*: hhv. studentens og soldatens («standsymbolske») antræk. – *est (...)* *bedre*: tager dig mere fuldkommen ud. – *tilforn*: før. – *Exercerer*: ekscercér (bydemåde tiltaleflertal). – *aa*: uøvet.
- 274 *Værer*: vær (bydemåde tiltaleflertal). – *banke* og *banket*: pryglestraf var alm. i hæren. – *Tæhesten*: et (iser militært) tortur- og strafferedskab, som bestod af en smal planke, anbragt på kant og hvilende på to el. fire ben; delinkventen anbragtes overskrævs herpå. – *staaet paa Pælen*: alm. militær straf, hvor delinkventen, ofte barfodet, anbragtes stående på en tilspidset pæl.
- 275 *Daarlighed*: tåbelighed. – *silde*: sent. – *lade*: opgive, ophøre med. – *Handtering*: (borgerlig) profession, typisk inden for handel el. håndværk.
- 276 *Rixdrl.*: rigsdaler, se n.t.s. 11. – *opimet*: gjort vred. – *Positur*: stilling. – *tractered*: behandlet. – *fortplanter*: forplanter, udbreder. – *Frukt af Studeringer*: løjtnantens betragtninger over studiers nytte falder i alt væsentligt sammen med, hvad Holberg andetsteds i sit forfatterskab i eget navn har fremført om dette emne; særlig tydeligt træder lighederne frem i fortalen til *Natur- og Folkeret* (se n.t.s. 270), *Værker i tolv Bind* (se n.t.s. 148), bd. 1, s. 51–55 og i *Moraliske Tanker* (se n.t.s. 270), 1,5, udg.: Billeskov Jansen (1992 i *Danske Klassikere*, s. 35–42). Prof., dr.phil. Niels Hastrup har henledt udgiverens opmærksom-